УДК 336.64

П.В. БРУНЬКО,
аспірант, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Особливості діяльності підприємств будівельної галузі

У статті розглядаються будівельні підприємства як суб'єкти економічної діяльності. Автором визначаються ключові особливості діяльності будівельних підприємств. Представлено класифікацію факторів, що впливають на здійснення будівельної діяльності відповідно до обраного критерію. Критично висвітлено підходи щодо віднесення певних характеристик до особливостей діяльності будівельних підприємств.

Ключові слова: *будівельні підприємства, фінанси підприємств, особливості фінансів будівельних підприємств, здійснення будівельної діяльності, управління фінансами будівельних підприємств, особливості діяльності будівельних підприємств.*

П.В. БРУНЬКО,
аспирант, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

Особенности деятельности предприятий строительной отрасли

В статье рассматриваются строительные предприятия как субъекты экономической деятельности. Автором определяются ключевые особенности деятельности строительных предприятий. Представлена классификация факторов, влияющих на осуществление строительной деятельности в соответствии с избранным критерием. Критически отражены подходы относительно отнесения определенных характеристик к особенностям деятельности строительных предприятий.

Ключевые слова: *строительные предприятия, финансы предприятий, особенности финансов строительных предприятий, осуществление строительной деятельности, управление финансами строительных предприятий, особенности деятельности строительных предприятий.*

P.V. BRUNKO,
graduate student Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

The peculiarities of construction enterprises activity

Building enterprises as subjects of economic activity are examined in the article. The author determines the key features of activity of building enterprises. Classification of factors that influence the realization of building activity in accordance with a select criterion is presented. Approaches to attributing of certain factors to the features of activity of building enterprises are critically considered.

Keywords: *construction companies, corporate Finance, construction industry Finance, construction activity, the financial management of construction enterprises, particularities of construction activity.*

Постановка проблеми. Сфера будівництва є важливою складовою національної економіки та багато в чому визначає матеріальну основу її функціонування. Рівень інвестиційно–будівельної діяльності є надійним індикатором соціально–економічного розвитку регіону. Будівництво є одним із ключових напрямів реалізації державної інвестиційної політики та впливає на масштаби й темпи розвитку окремих галузей.

Будівельна галузь, в якій тільки за офіційною статистикою 2 млн. працюючих, 65 тисяч підприємств (разом із пов'язаними послугами: операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям; у 2012 році за даними [10]), має потенціал до швидкого зростання. За оцінками спеціалістів, одна гривня інвестована в будівництво дає 2,5–3 гривні ВВП. А додатково створене робоче місце в будівельній галузі забезпечує роботою 5–6 робочих місць інших галузей [6, с. 14].

Підприємства будівельної галузі залучають та використовують значні обсяги фінансових ресурсів, що визначає необхідність якісного дослідження фінансово–господарських особливостей, які виникають в процесі будівельної діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичні аспекти фінансів підприємств будівельної галузі та їх особливостей аналізуються у працях таких вітчизняних науковців: О. Тройніковою [9], Ю. Сафоновим, В. Кравець, В. Олюха [11] стосовно економіко–фінансової діяльності будівельних організацій; К. Буряком в аспекті особливостей фінансів малих будівельних підприємств [4]; Т. Момотом, І. Філатовою, О. Тофанюком [6], В. Бобулевичем [2] в аспекті фінансово–економічної безпеки підприємств будівельної галузі; А. Рибаком, І. Азаровою [7] дослідження щодо фінансових ресурсів будівельних організацій та їх формування; Т. Котенком [5], Г. Римарем [8] стосовно специфіки формування витрат та бюджетування на будівництві, М. Денисенко стосовно кооперації та стандартизації у будівництві [12].

Незважаючи на наявність досліджень, присвячених будівельним підприємствам, питання особливостей діяльності будівельних підприємства не є достатньо висвітленим у вітчизняній літературі. Враховуючи важливе місце будівельної галузі у сучасній економіці та необхідність якісного аналізу фінансового стану та управління компаніями будівельного сектору, актуальність дослідження особливостей діяльності будівельних організацій є значною.

Метою статті є дослідження сутності економічних відносин, що мають місце на підприємствах будівельної галузі, та виявлення особливостей діяльності будівельних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Будівельна організація – це відособлена виробничо–господарська одиниця, основою якої є професійно організований трудовий колектив, здатний за допомогою наявних у його розпорядженні засобів виробництва виготовляти будівельну продукцію у вигляді: будівельних споруд, будівельних робіт і послуг відповідного призначення, профілю та типу [5].

Будівельні підприємства створюються для спорудження нових об'єктів нерухомості різного призначення. Першою чергою діяльність будівельних організацій пов'язана зі здійсненням виробництва будівельних матеріалів, матеріально–

© П.В. БРУНЬКО, 2015

технічним забезпеченням, організацією роботи трудового колективу, спорудження нових капітальних об'єктів тощо.

Здійснення будівництва відбувається, як правило, в декілька етапів: 1) проведення інженерних вишукувань; проектування, 2) розробка кошторису будівництва; 3) здійснення будівельних і монтажних робіт самостійно та/чи шляхом залучення підрядних організацій та виконавців. Фінансування робіт, що проводяться, зазвичай здійснюється замовниками, а роботи виконуються спеціалізованими організаціями.

Особливості діяльності будівельних підприємств доцільно класифікувати відповідно до обраного критерію. Застосування класифікаційного підходу дозволить більш ретельно проаналізувати виявлені особливості та їх вплив на господарську діяльність будівельних підприємств. Окремі виявлені особливості можна частково віднести як до одного, так і до іншого критерію. Результати дослідження будівельних підприємств в розрізі їх організаційних, технологічних та економічних особливостей наведені в табл. 1 (табл. 1).

Нижче більш детально розглянуто окремі найбільш важливі особливості здійснення будівельної діяльності.

Організаційні особливості. Однією з важливих особливостей будівництва є способи його ведення. За формами організації будівництва розрізняють такі способи:

1) підрядний – припускає наявність постійних будівельних і монтажних організацій, які мають матеріально-технічну базу, засоби механізації, транспорт і кваліфіковані кадри, які виконують за договорами будівництво;

2) господарський – передбачає здійснення будівництва самим замовником або інвестором за допомогою власних будівельно-монтажних підрозділів, які входять у їхню організаційну структуру. Цьому способу властиве неритмічне будівництво. Будівельні компанії достатньо рідко виступають замовником будівництва. Однак замовник може самостійно вести будівництво певного об'єкту, не маючи при цьому статусу будівельної компанії;

3) змішаний – спосіб, який має риси і підрядного і господарського, при цьому частина робіт здійснюється підрядною організацією, частина виконується самостійно замовником [9, с. 24–25].

У процесі будівництва будівельний об'єкт перебуває у нерухомому стані, а засоби виробництва та працівники переміщаються по території об'єкту виконуючи будівельні роботи. Такий спосіб функціонування є протилежним поширеному в інших галузях економіки. Зазначена особливість нівелює дію закону обмеженості обсягів виробництва, відповідно до якого підприємство не може виробляти продукції в обсягах більших ніж дозволяють виробничі потужності. Будівельне

Таблиця 1. Класифікація особливостей діяльності будівельних підприємств

Критерій	Особливості
Організація діяльності	Нерухомість будівельної продукції одночасно з рухомістю будівельних організацій та їх структурних підрозділів; необхідність ресурсного й виробничого кооперування в ході будівельно-монтажних робіт; залежність від рельєфу місцевості, кліматичних, сейсмологічних умов та особливостей ґрунту; спеціалізація окремих будівельно-монтажних організацій на будівництві окремих об'єктів або на виконанні окремих робіт; високі витрати на пов'язану з об'єктом інфраструктуру; будівельному підприємству, або принаймні замовнику, необхідно брати до уваги та розумітися на технологічних особливостях використання об'єкта будівництва кінцевим експлуататором; державне нормативно-правове регулювання та контроль діяльності; хід будівництва суттєво залежить від місцевих умов: розвитку мережі доріг, наявності близько розташованих підприємств з виробництва матеріалів і конструкцій тощо; необхідність освоїти створені потужності після завершення спорудження об'єкта (запустити інфраструктуру об'єкта, комунікації тощо); застосування вахтового методу ведення робіт, лінійний характер об'єктів знижує оперативність управління будівництвом об'єкта
Технологічні особливості	Індивідуальний і дрібносерійний характер будівництва, що породжує неоднотипність будівельних процесів і кінцевої продукції; будинки та споруди використовуються тривалий час, що спричинює значний рівень морального зносу будівельної продукції, який досить часто неможливо усунути; тривалість операційного циклу. Спорудження будівлі може тривати рік, два, а то й більше; специфіка будівельної продукції, яка не нагромаджується на складах; дисгармонійність будівельно-монтажних робіт за їх видами та складністю. Іноді під час будівництва об'єкта водночас беруть участь кілька будівельно-монтажних організацій, кожна з яких здає свою частину кінцевої продукції; поступове уточнення проектних рішень по стадіям здійснення проекту будівництва
Економічні особливості	Специфічні риси товару будівельних підприємств; великий обсяг інвестиційних вкладень і тривалі строки їхньої окупності вимагають підвищеної уваги до економічного обґрунтування спорудження нових об'єктів; матеріали та конструкції становлять значну (50–60%) питому вагу загальних витрат, що обумовлено характеристиками будівельної продукції; ризики точної відповідності проектного рішення вимогам замовника/ринку, що призводить до ризику неспроможності завершити проект будівництва чи внесення до нього значних змін; ускладнена ліквідність об'єкту чи його частин та систем до моменту передачі замовнику; значний рівень фінансових ризиків; великі трансакційні витрати (зокрема, в Україні трансакційні витрати становлять 12,5%)

Джерело: складено на основі даних [8, с. 309; 9, с. 24, 11, с. 10].

підприємство за необхідності та у разі наявності необхідних фінансових ресурсів може залучити додаткових працівників та матеріально–технічні ресурси, що дозволить підвищити темпи зведення об'єкта.

Необхідність ресурсного й виробничого кооперування в ході будівельно–монтажних робіт. У сучасних умовах для будівництва є характерною значна спеціалізація, в наслідок чого в безпосередньому процесі будівництва часто приймають участь десятки різних організацій. На якість будівельних робіт впливає значне різноманіття матеріалів, конструкцій та послуг інших галузей, що створює тісні зв'язки будівельного підприємства з господарствами інших галузей. Велика кількість подібних організаційних чинників зумовлює необхідність тісного співробітництва підприємств різних галузей, прямо чи опосередковано задіяних у будівельному процесі.

Аналіз реалізованих інвестиційних проектів у різних галузях економіки, проведений спеціалістами ФРН, Великобританії та інших країн, показав, що тільки тісні контакти замовників, проектантів і будівельників дають змогу уникнути помилок у проекті й на наступних етапах його реалізації, визначити доцільний рівень підвищення якості об'єкта, за межами якого почнеться випереджувальне зростання витрат над перевагами підвищення якості [12, с. 219].

Залежність від рельєфу місцевості, кліматичних, сейсмологічних умов та особливостей ґрунту. Оскільки будівельні роботи переважно мають місце на відкритому повітрі, клімат безпосередньо впливає на складність та темпи зведення будівель, наприклад, за мінусової температури технологічний процес будівництва значно ускладнюється, що вимагає додаткових виробничих та фінансових ресурсів.

Високі витрати на пов'язану з об'єктом інфраструктуру. Розвиток інфраструктури значно впливає на вартість будівельної продукції, внаслідок чого будівельні підприємства можуть витрачати на інфраструктуру в рази більше фінансових ресурсів ніж на безпосереднє будівництво об'єкта.

Унаслідок значної складності виконання будівельних робіт та негативних наслідків неякісного будівництва для економіки та населення, діяльність будівельних підприємств посилено контролюється державою. Будівництво має відбуватися шляхом попереднього отримання дозвільної документації та затвердження проекту державними органами. Під час зведення об'єкта уповноважені органи контролюють процес будівництва та здійснюють перевірки дотримання дозвільної документації, норм та правил виконання робіт. При веденні будівництва будівельна організація повинна дотримуватися численних норм та стандартів, закріплених у законодавчій базі. Перед здачею готового об'єкта забудовник мусить отримати висновок державних органів щодо можливості введення об'єкта в експлуатацію.

Так, здійснення будівництва будь–якого об'єкта може здійснюватися виключно за наявності організаційно–технологічної документації, що включає попередньо розроблене рішення по організації будівництва і технології виконання робіт, які повинні бути прийняті в проекті організації будівництва і проекті виконання робіт.

У цілому напрями державного регулювання у галузі будівництва, архітектурної та містобудівної діяльності становлять:

1) законотворче забезпечення будівництва;

2) планування територій на державному, регіональному та місцевому рівнях, моніторинг стану розроблення містобудівної документації на всіх рівнях;

3) розробка і затвердження будівельних норм, державних стандартів і правил, запровадження одночасної дії міжнародних кодів та стандартів;

4) проведення ліцензування і професійної атестації;

5) запровадження містобудівного кадастру, ведення містобудівного моніторингу;

6) реєстрація повідомлень, декларацій, видача дозволів;

7) контроль за дотриманням законодавства у сфері містобудівної діяльності, вимог будівельних норм, державних стандартів і правил, положень містобудівної документації всіх рівнів, вихідних даних, проектної документації [11, с. 99].

Слід зазначити, що використання стандартів у більшості капіталістичних країн не передбачене законодавством, за винятком тих, які включені державними органами в спеціальний список. Як правило, це національні стандарти, їхня кількість здебільшого не перевищує 20% від загального масиву стандартів у країні. Проте, оскільки нестандартизованій продукції не гарантований збут, усі підприємці прагнуть до сертифікації своєї продукції [12, с. 219].

Звертає на себе увагу необхідність ліцензування діяльності генерального підрядника. Це означає, що особа може укладати договір підряду на виконання будівельних робіт пов'язаних з будівництвом об'єкта архітектури, який за складністю архітектурно–будівельного рішення та (або) інженерного обладнання належить до IV і V категорії складності (навіть за умови, що фактично всі роботи, передбачені цим договором, буде здійснювати інший суб'єкт господарювання за договором субпідряду, який має необхідну ліцензію на будівельні роботи) тільки за наявності ліцензії, у додатку до якої зазначений пункт 4.04.00 – «Генеральний підрядник у будівництві» [11, с. 116].

Технологічні особливості. Характер будівництва є індивідуальним та дрібносерійним, оскільки кожен будівельний об'єкт повинен враховувати особливості рельєфу та клімату місцевості де відбувається зведення, характеристики кінцевого споживача продукту, а також вимоги та завдання інвестора. Тому дуже часто кожна будівля може зводитися за унікальним проектом, який вимагає особливого підходу та врахування певної специфіки, як то ступінь складності, розмір, темпи спорудження тощо.

Тривалість операційного циклу у будівництві є дуже значною. Спорудження будівлі може тривати декілька років, що впливає на організацію будівництва, управління фінансами будівельного підприємства та планування та прогнозування реалізації будівельного проекту. (Для порівняння: у галузі телекомунікацій тривалість операційного циклу становить близько 30–40 днів.) У той же час готова будівельна продукція, як правило, не нагромаджується, оскільки після здачі готового об'єкта передається замовнику.

Загальна тривалість будівельного циклу визначає утворення великих розмірів незавершеного виробництва, появу фінансових розрахунків за етапи і комплекси робіт, необхідність страхування від стихійних лих тощо [11, с. 9].

Протягом реалізації будівельного проекту, як правило, відбувається уточнення проектних рішень та відповідне коригування будівельного процесу. Необхідність внесення змін

може бути викликана зміною ринкової кон'юнктури, здорожчанням або здешевленням будівельних матеріалів чи робіт, зміною умов фінансування чи кредитування та ін.

Економічні особливості. Будівельне підприємство створює особливий товар. У вигляді товару підрядна будівельна організація пропонує покупцю (замовнику) певний комплекс виробничих послуг (покрівельні, оздоблювальні роботи, утеплення, водо– та газозабезпечення, ремонтні роботи тощо) і виступає на конкретному сегменті будівельного ринку як сервісне підприємство. Таким чином, приходимо до висновку, що має місце дуалістичний характер товару будівельної організації, що спричинює неоднакову систему розрахунків результату діяльності підприємства [5].

Для аналізу особливостей діяльності доцільно також звернути увагу на типи та специфічні риси будівельних контрактів. Відповідно до вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку будівельні контракти поділяються на контракти з фіксованою ціною та контракти за ціною «витрати плюс». Типовим для західної практики є утримання замовником до 10% вартості робіт як гарантійного/страхового резерву, який накопичується до здачі об'єкта і потім теж утримується певний час як гарантія якості робіт. Існують контракти, за якими будівельник має надати банківську гарантію перед початком фінансування проекту. Інші контракти передбачають, що будівельник має самостійно авансувати частину робіт до моменту початку фінансування замовником. За певним різновидом контрактів будівельник бере на себе проектування або лише виконання робіт. Існують контракти, в яких замовник сам закуповує матеріали, а будівельник лише виконує роботи. Все це впливає на фінанси, їхню структуру, податки та фінансовий результат діяльності будівельних підприємств.

Особливим типом контрактів є контракти «під ключ». Типові контракти «під ключ» були розроблені для реалізації проектів, в яких визначеність щодо кінцевої ціни, а часто і дати завершення будівництва, має дуже велике значення. Застосування моделі «під ключ» для реалізації проектів є популярним в світі через те, що вона надає більшу упевненість у сумі кінцевих витрат на проект порівняно з моделями, які відображають більш традиційний розподіл ризиків між сторонами контракту. Зміна в розподілі ризиків полягає в тому, що вони значною мірою переходять до підрядника. Однак модель «під ключ» стосовно питань ризиків не така проста – шляхом застосування цілої низки процедур зберігається баланс відповідальності між замовником і підрядником [3, с. 6].

Особливого значення для підприємства будівельної галузі набуває необхідність мати доступ до великих обсягів фінансових ресурсів, оскільки специфіка будівельної діяльності вимагає значних грошових ресурсів, за допомогою яких необхідно розроблювати будівельні проекти, виконувати будівельно–монтажні роботи, закуповувати будівельні матеріали, готувати об'єкт до експлуатації.

Необхідно відзначити, що будівельна галузь більше аніж будь–яка інша галузь економіки пов'язана із виникненням фінансових ризиків. Джерелами їх формування можуть бути як дії інвесторів, забудовників, так дії спеціалізованих підрядних організацій. Ця проблема носить консолідований характер і стосується як замовника, так і підрядника інвестиційного проекту, а також інших контрагентів, пов'язаних (прямо чи опосередковано) з цим проектом. Конфігурація фінансових ризиків на цих підприємствах спричинена багатьма чинниками: тривалістю інвестиційного циклу; вкладенням фінансових ресурсів у великих обсягах; залученням третіх осіб (зазвичай фінансових посередників) до виконання інвестиційного проекту; обмеженістю ресурсів; наявністю зовнішніх умов, зокрема інфляційних процесів, перманентної зміни режиму оподаткування [2, с. 503].

В економічній літературі поширена думка, що будівельна галузь характеризується значною капіталомісткістю [7, с. 54, 11 ст. 9] та низькою оборотністю активів [7, с. 54]. Для перевірки зазначених тверджень автором було обраховано показники капіталомісткості та оборотності активів підприємств будівельної галузі та інших галузей реального сектору економіки. Аналіз показав, що будівельні підприємства за період 2012–2014 років характеризуються в середньому капіталомісткістю на рівні 68,56% та коефіцієнтом оборотності активів на рівні 0,55. При цьому необхідно відзначити, що рівень капіталомісткості є середнім порівняно з іншими провідними галузями економіки України. Коефіцієнт оборот–

Таблиця 2. Капіталомісткість та оборотність активів підприємств різних галузей України за 2012–2014 роки

	2012	2013	2014	В середньому
Галузь	**Капіталомісткість**			
Оптова та роздрібна торгівля	9,43%	10,49%	12,24%	10,66%
Промисловість	49,26%	63,10%	69,19%	59,91%
Сільське, лісове та рибне господарство	66,34%	60,90%	71,01%	65,95%
Будівництво	72,67%	60,11%	73,78%	68,56%
Інформація та телекомунікації	81,09%	73,63%	54,53%	68,80%
Транспорт	104,61%	99,14%	110,49%	104,64%
Операції з нерухомим майном	580,27%	446,74%	489,93%	502,66%
	Коефіцієнт оборотності активів			
Операції з нерухомим майном	0,12	0,15	0,14	0,13
Будівництво	0,54	0,61	0,49	0,55
Сільське, лісове та рибне господарство	0,57	0,60	0,53	0,57
Транспорт	0,67	0,67	0,60	0,64
Промисловість	1,02	0,86	0,80	0,89
Інформація та телекомунікації	0,82	0,87	1,05	0,91
Оптова та роздрібна торгівля	1,83	1,60	1,55	1,66

Джерело: розраховано автором даними [10].

Таблиця 3. Рівень трансакційних витрат країн у 2012 році

Країна	Данія	Литва	Швейцарія	Польща	Румунія	Туреччина	Угорщина
Рівень трансакційних витрат	2,05	2,35	5,74	6,61	7,58	9,93	10,58
Країна	Німеччина	Іспанія	Україна	Люксембург	Італія	Бельгія	Росія
Рівень трансакційних витрат	11,46	12,16	12,50	15,65	17,00	17,88	25,00

Джерело: за даними [1, с. 86].

ності активів на рівні 0,55 є практично найнижчим в економіці, однак є близьким за значенням до показників оборотності активів сільського господарства та транспорту. Таким чином, можна зробити висновок, що відносити високу капіталомісткість та низьку оборотність активів до визначальних особливостей підприємств будівельної сфери не доцільно. Результати представлені у табл. 2.

Для будівельної діяльності в Україні характерним є високий рівень трансакційних витрат, що спричинено рядом факторів. Територіальна віддаленість об'єктів будівництва ускладнює управління процесом будівництва, що впливає на зростання транспортних ризиків та ризиків втрати матеріальних цінностей. Велике різноманіття правових інструментів в галузі будівельного права і специфіка договорів на виконання будівельних робіт приводять до невизначеності в розумінні і тлумаченні термінів, і, як наслідок, до конфліктів між учасниками будівельного процесу.

Інвестиційно–будівельна діяльність генерує значний обсяг позавиробничих витрат, які суттєво впливають на ціну будівельної продукції, що реалізується, та (або) ефективність інвестицій. Вони виникають через інформаційну та комунікаційну невизначеність діяльності учасників інвестиційного, будівельного та експлуатаційного процесів. Висока вартість будівельної продукції є фактором, який стримує розвиток продуктивних сил і виробничих відносин у національній економіці [1, с. 87–89].

Висновки

Будівельна галузь є однією з ключових у сучасній економічній системі. Будівельні підприємства здійснюють свою діяльність в умовах жорсткої конкуренції, високого рівня непередбачуваності фінансових результатів, необхідності залучення значного обсягу фінансових ресурсів на тривалий час. При цьому від результатів та ефективності діяльності будівельних організацій залежить не тільки ряд суміжних галузей, а й добробут всього суспільства та економіки, оскільки будівельна продукція є матеріальною основою функціонування домогосподарств та підприємств.

1. Головними організаційними особливостями діяльності будівельних підприємств є: форми організації будівництва; залежність від рельєфу місцевості, кліматичних, сейсмологічних умов та особливостей ґрунту, посилений контроль з боку держави.

2. До найбільш важливих технологічних особливостей будівельної діяльності можна віднести: довготривалий операційний цикл, не однотипність будівельних процесів, що зумовлений дрібносерійним характером виробництва.

3. Проведене дослідження дозволило виявити, що ключові економічні особливості діяльності будівельних підприємств стосуються:

– тривалого операційного циклу будівельних підприємств;

– високого рівня фінансових ризиків здійснення будівельної діяльності;

– наявності специфічних джерел та механізмів залучення фінансових ресурсів;

– особливо ретельного підходу до планування та бюджетування, а також до управлінського та бухгалтерського обліку будівельної діяльності.

Результати дослідження засвідчують, що високу капіталомісткість та низьку оборотність активів відносити до особливостей будівельної галузі недоцільно. Статистичні дані показали, що зазначені показники у будівництві знаходяться на рівні, що можна назвати середнім для реального сектору економіки.

Пріоритетними напрямами подальших досліджень можуть бути особливості організації фінансів будівельних підприємств, механізми фінансування будівельних підприємств, зарубіжний досвід залучення фінансових ресурсів для здійснення будівництва, виявлення впливу особливостей фінансів будівельних підприємств на результати будівельної діяльності.

Список використаних джерел

1. Асаул А.М. Структура трансакційних витрат у рамках етапів інвестиційно–будівельного циклу [Електрон. ресурс] / А.М. Асаул, С.М. Іванов // Економіка України. – 2014. – №2. – С. 84–93

2. Борбулевич В.З. Фінансові ризики та управління ними в будівельній галузі / В.З. Борбулевич // 69–та студентська науково–технічна конференція: секція «Економіка і менеджмент»: збірник тез доповідей – 2011. – С. 502–506.

3. Бугров О.В. Контракти «під ключ» і управління проектами / О.В. Бугров, О.О. Бугрова // Управління розвитком складних систем. – 2013. – №16. – С. 5–10.

4. Буряк Л.Д. Особливості формування фінансових ресурсів суб'єктів малого підприємництва / Л.Д. Буряк, А.М. Павліковський // Формування ринкової економіки – 2011. – Ч. 2. – Вип. 26. – С. 367–377.

5. Котенко Т.Ю. Планування та контроль витрат в управлінні фінансами будівельного підприємства [Електрон. ресурс] Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2406

6. Момот Т.О. безпека корпоративних підприємств будівельної галузі / Т.О. Момот, І.О. Філатова, О.В. Тофанюк // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2011. – №2(14). – С. 14–15

7. Рибак А.І Аналіз механізмів фінансування будівельних проектів в галузі житлового будівництва. Частина 1. Державні програми та фінансування / Рибак А.І., Азарова І.Б // Управління розвитком складних систем – 2014. – №17 – С. 52–60.

8. Римар Г. Специфіка формування витрат у будівництві / Г. Римар // Економічний аналіз: зб. наук. праць каф. екон. аналізу Тернопол. нац. екон. ун–ту. – 2010. – Вип. 6. – С. 309–313.

9. Тройнікова О.М. Економіко–фінансова діяльність будівельних організацій. Вид. 2–е виправлене та доповнене. Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – С. 23–25.

10. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електрон. ресурс] Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

11. Сафонов Ю.М. Економіко–правові основи капітального будівництва: навч. посіб. / Ю.М. Сафонов, В.Р. Кравець, В.Г. Олюха – 2014. – 244 с.

12. Денисенко М.П. Основи інвестиційної діяльності: підручник для студентів вищих навчальних закладів / М. Денисенко. – К.: Алерта, 2003. – 338 с.

М.О. КУЗНЕЦОВА,
магістр економіки, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Ефективність використання нематеріальних активів підприємства: теоретичні та прикладні аспекти

Розглянуто сутність, види нематеріальних активів підприємства та ключові особливості їхнього формування і використання. Запропоновано визначення дефініції «ефективність використання нематеріальних активів підприємства». Окреслено підходи до оцінки вартості компанії за сучасних умов ведення бізнесу. Запропоновано концептуальну модель виявлення взаємозв'язку рівня ефективності використання нематеріальних активів та вартості підприємства у довгостроковій перспективі. Проаналізовано особливості розподілу часток від вартості компаній, привнесених за рахунок ефективного використанням нематеріальних активів підприємства, по галузях економіки. Запропоновано комплексний підхід до оцінки ефективності використання нематеріальних активів підприємства.

Ключові слова: *вартість компанії, ефективність, нематеріальні активи підприємства, оцінка вартості активів.*

М.А. КУЗНЕЦОВА,
магистр экономики, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко

Эффективность использования нематериальных активов предприятия: теоретические и прикладные аспекты

Рассмотрены суть, виды нематериальных активов, а также ключевые особенности их формирования и использования. Предложено определение дефиниции «эффективность использования нематериальных активов». Описаны подходы к оценке стоимости компании в современных условиях ведения бизнеса. Предложена концептуальная модель определения взаимосвязи уровня эффективности использования нематериальных активов и стоимости предприятия в долгосрочной перспективе. Проанализированы особенности распределения долей от стоимости компаний, привнесенных за счет эффективного использования нематериальных активов, по отраслям экономики. Предложен комплексный подход к оценке эффективности использования нематериальных активов.

Ключевые слова: *стоимость компании, эффективность, нематериальные активы предприятия, оценка стоимости активов.*

M. KUZNETSOVA
Taras Shevchenko National University of Kyiv MSc. in Economics

Usage efficiency of the intangible assets of enterprise: theoretical and applied aspects

Essence, types of intangible assets as well as the key features of their formation and usage are considered. A definition of term "efficiency of intangible assets' usage" is given. The approaches to the evaluation of the company's current business conditions are already described. A conceptual model of the correlation between efficiency of intangible assets' usage and the company's value in the long termis outlined. The main features of the distribution in shares of the companies' value, introduced through the effective usage of intangible assets, by sectors of the economy are analyzed. A complex approach to evaluation of the efficiency of intangible assets' usage is proposed.

Keywords: *company's value, efficiency, intangible assets, estimation of assets' value.*

Постановка проблеми. Всеохоплюючий вплив глобалізації на процес встановлення і посилення господарських зв'язків між суб'єктами підприємницької діяльності обумовлений необхідністю швидкого та ефективного реагування на зміни у структурі потреб споживачів. Сучасна теорія та практика засвідчує наявність суттєвих перетворень у підходах до ведення бізнесу і одночасної зміни кінцевих цілей діяльності підприємств, що пов'язано з безперервним процесом адаптації компаній до нестабільних умов ринку. Увага керівників та управлінців зміщується у напрямі управління тими цінностями підприємства, які не мають матеріальної форми, однак дають можливість подальшого якісного розвитку. Зокрема, одним із ключових питань є забезпечення високого рівня ефективності використання нематеріальних активів підприємства з метою підвищення його конкурентоспроможності, збільшення вартості та покращення платоспроможності у довгостроковій перспективі. Через відсутність єдиного уніфікованого підходу до оцінки ефективності використання нематеріальних активів, а також відповідної величини майбутніх вигід підприємства, проблема забезпечення максимально повної реалізації потенціалу компанії у контексті примноження даного виду активів залишається невирішеною.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Вивченням сутності та особливостей використання нематеріальних активів як ключової конкурентної переваги підприємства займалися такі вітчизняні та іноземні науковці, як С. Бондаренко, Б. Вассерман, А. Віатт, П. Калдос, О. Мельник, Д. Міранди, І. Стояненко, Ю. Чуб. Особлива увага теоретиків та практиків приділена і питанню управління даними активами в межах підприємства. Зокрема, Л. Кукурудзяк акцентує важливість використання сучасних інформаційних технологій для ефективного управління нематеріальними

 © М.О. КУЗНЕЦОВА, 2015